

НИЗОВИЙ МИКОЛА АНДРІЙОВИЧ

Низовий Микола Андрійович (20.07.1937, ст. Попасна, Луганська обл. - 2017, Харків) – український науковець-книгознавець, статистик друку, бібліограф, завідувач кафедри бібліографознавства та інформаційно-бібліографічної діяльності (1989–2013) Харківської державної академії культури (ХДАК), представник Харківської бібліотечної школи. Кандидат педагогічних наук (1976), професор (1995).

Народився в сім'ї залізничника. У 1945 р. родина оселилася в Білопільському районі Сумської області. Закінчив із медаллю Куянівську вечірню середню школу робітничої молоді у 1956 р. Вищу освіту здобув у Харківському державному бібліотечному інституті (ХДБІ, нині ХДАК) в 1960 р. Після закінчення інституту протягом п'яти років працював у Харківській державній обласній бібліотеці на посаді старшого бібліографа, головного бібліотекаря, згодом – завідувача методичного відділу.

Упродовж 1965–1969 рр. очолював відділ статистики друку Книжкової палати України. Систематичний статистичний моніторинг потоку всіх різновидів друкованої продукції надав молодому дослідникові широкі можливості для осмислення потенціалу статистики у вивченні видавничих процесів. Водночас він засвідчив недостатню результативність використання статистичних матеріалів, підготовлених Книжковою палатою УРСР. Аналіз причин такої ситуації показав не лише формальне ставлення значної частини управлінської еліти до виявлення глибинних чинників проблем у межах планової економіки, а й поширену неспроможність багатьох користувачів коректно інтерпретувати та аналізувати числові показники. Основним

завданням відділу вважав не лише підвищення якості статистичного обліку, а й видання ретроспективних статистичних довідників. Під його керівництвом та за безпосередньою участю були видані три ретроспективні статистичні збірники «Преса Української РСР» за 1917–1966, 1918–1973, 1918–1975 роки.

У січні 1969 р. [І. І. Корнейчик](#) запропонував своєму колишньому студентові тимчасово замінити його на викладацькій посаді під час творчої відпустки, призначеної для завершення докторської дисертації. Того ж року М. А. Низовий розпочав науково-педагогічну діяльність у Харківському державному інституті культури (ХДІК, нині ХДАК) на посаді старшого викладача кафедри бібліографії. У 1976 р. закінчив аспірантуру Московського державного інституту культури та захистив кандидатську дисертацію «Становлення і розвиток статистики друку на Україні: (1917–1935)» (науковий керівник – кандидат педагогічних наук. М. Н. Беспалов). Вибір теми дослідження був зумовлений прагненням науковця обґрунтувати провідну роль українських учених у формуванні теоретичних засад і методичних підходів до статистики друку.

Після захисту дисертації подальша діяльність М. А. Низового набула виразного адміністративно-управлінського та науково-педагогічного спрямування. Науковець обіймав посаду заступника декана Рівненського державного інституту культури (1976–1978), керував кафедрою бібліографії (1979–1986). Надалі очолював бібліотечний факультет цього ЗВО на посаді декана. Викладав дисципліни: «Бібліографія художньої літератури та літературознавство», «Бібліографія мистецтва» та «Статистика друку». Займався науково-дослідною роботою.

У ХДІК повернувся у жовтні 1987 р. Був призначений доцентом кафедри галузевого бібліографознавства, а у січні 1990 р. очолив кафедру. У 1995 р. М. А. Низовому присвоєне вчене звання професора кафедри. У цей період він завершив теоретичне осмислення природи й ролі статистики друку

як вагомого складника української культури та наукового знання. Було окреслено взаємозв'язки статистики друку з близькими й суміжними дисциплінами, передусім із бібліографією та бібліотекознавством, визначено провідні напрями статистичного аналізу видавничої продукції, а також здійснено вивчення витоків і ключових етапів становлення та розвитку української статистики друку.

У ХДАК М. А. Низовий ініціював впровадження в навчальний процес курсу «Статистика друку», розробив програму курсу (1991) та видав навчальний посібник «Основи статистики друку» (1993). У його монографічному дослідженні «Українська статистика друку: основні етапи становлення та розвитку» вперше висвітлено і введено в науковий обіг суттєвий внесок у розвиток статистики друку ректорів Харківського університету К. К. Фойгта, О. П. Рославського-Петровського, [Д. І. Багалія](#), випускника університету В. С. Іконникова, секретаря історико-філологічного товариства при університеті Є. М. Іванова, учня Д. І. Багалія професора А. І. Козаченка та інших. Науковий доробок дослідника охоплює 129 публікацій, з-поміж яких – три фундаментальні навчальні посібники, 71 наукова стаття, 24 тез доповідей, представлених на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а також 15 навчально-методичних розробок.

Микола Низовий, активний автор «Вісника Книжкової палати», послідовно виступав за деідеологізацію історії української книги та точність статистичних показників. Його резонансні публікації висвітлюють теми дофедорівського книгодрукування, нормативно-правової бази обов'язкового примірника та аналізу статистики друку. Його праці присвячені проблемам історії, теорії та методики бібліографічної статистики та статистики друку, історії книгодрукування в Україні. Крім того, науковець досліджував внесок у розвиток статистики друку таких особистостей як І. Франко, М. Годкевич, Б. Грінченко, В. Доманицький, М. Здобнов, А. Козаченко та інші.

Книгознавчі напрацювання М. А. Низового узагальнені в навчальному посібнику «Вступ до книгознавства» (2009).

Микола Низовий був фахівцем широкого гуманітарного профілю. Йому були близькі також проблеми художньої літератури, літературознавства та історії мистецтва. Багато років він підтримував дружні творчі стосунки з Робертом Третьяковим, Станіславом Шумицьким та іншими літераторами.

Науковий доробок М. А. Низового характеризується системністю, концептуальністю та поступовою еволюцією від прикладної статистики до широкого історико-книгознавчого узагальнення. Його праці стали вагомим внеском у розвиток української бібліографічної науки, статистики друку та теорії книгознавства, а також у формування фахової підготовки кадрів для бібліотечно-інформаційної галузі України.

У 2010 р. він проходив стажування у Харківській державній науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка. Вивчав досвід роботи науково-дослідного відділу книгознавства, колекції рідкісних видань і рукописів з метою його використання при викладанні книгознавчих навчальних дисциплін «Книгознавство. Історія книги», «Сучасні проблеми книгознавства», «Історія української книги».

М. А. Низовий завершив професійну діяльність у ХДАК 31 березня 2015 р. Помер у Харкові 2017 р.

Праці

1. Преса Української РСР, 1917–1966] : статистичний довідник / Книжкова палата УРСР, Комітет по пресі при Раді Міністрів УРСР ; [відповідальний редактор В. М. Скачков ; укладачі: М. А. Низовий та ін.]. Харків, 1967. 146 с.

2. Вовченко І. О. Питання теорії і методики бібліографії на сторінках книгознавчої преси УРСР 20-х років : лекція для студентів-заочників / [відповідальний за випуск М. А. Низовий] ; Харківський державний інститут культури. Харків : ХДІК, 1971. 23 с.

3. Низовий М. А. Основи статистики друку : навчальний посібник для студентів вузів культури України / Міністерство культури України, Харківський державний інститут культури. Харків: ХДАК, 1993. 116 с.
4. Низовий М. Від державної бібліографії – до державної статистики друку // Вісник Книжкової палати. 1999. № 1. С. 29–31.
5. Низовий М. А. Українська статистика друку: основні етапи становлення та розвитку. Київ : Книжкова палата України, 2002. 96 с.
6. Статистичний моніторинг : навчально-методичні матеріали до курсу / Харківська державна академія культури, Кафедра бібліотекознавства та бібліографії ; [укладач М. А. Низовий]. Харків : ХДАК, 2003. 21 с.
7. Низовий М. «Чи було книгодрукування в Україні до Івана Федорова?» (хто ставить це запитання і як на нього відповідають) // Вісник Книжкової палати. 2006. № 9. С. 32–37.
8. Низовий М. А. Вступ до книгознавства : навчальний посібник / Міністерство культури і туризму України, Харківська державна академія культури. Київ : Кондор, 2009. 142 с.
9. Низовий М. «Бібліотечне краєзнавство» – так що ж це таке? // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2010. № 1. С. 46–56.
10. Низовий М. А. Українська книжка в діяльності київської дореволюційної «Просвіти» // Вісник Харківської державної академії культури : збірник наукових праць / Міністерство культури України, Харківська державна академія культури ; [редколегія: В. М. Шейко (відповідальний редактор) та ін.] ; за загальною редакцією В. М. Шейка. Харків, 2014. Вип. 42. С. 129–138.

Джерела

1. Негрейчук І. О. Низовий Микола Андрійович // Українські бібліографи : біографічні відомості, професійна діяльність, бібліографія. 2010. Вип. 2. С. 70–73.

2. Праці викладачів та співробітників Харківської державної академії культури (2014–2018) / Харківська державна академія культури, Бібліотека ; [укладачі: С. В. Євсеєнко, О. М. Левченко, О. С. Хижна ; науковий редактор Н. М. Кушнарєнко]. Харків : ХДАК, 2020. С. 253.

3. Харківська державна академія культури : до 85-річчя з дня заснування : монографія / авторський колектив: В. М. Шейко, М. М. Каністратенко, Н. М. Кушнарєнко та ін. Харків : ХДАК, 2015. С. 44–45.

4. Шейко В., Кушнарєнко Н. Микола Андрійович Низовий – педагог, статистик друку, вчений : до 60-річчя від дня народження // Вісник Книжкової палати. 1997. № 7. С. 29 – 30.

5. Микола Андрійович Низовий // Фундатори Харківської бібліотечної науково-освітньої школи : (до 90-річчя ХДАК) : колективна монографія / А. А. Соляник, В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко та ін. Харків, 2019. С. 70–72.

6. Архів ХДАК. Низовий Микола Андрійович. Особова справа. Почато 5 вересня 1987 р. – закінчено 31 березня 2015 р. Ф. 1. Од. зб. № 37. Спр. 215. Арк. 1–175.

Лобойко Олена Анатоліївна

Статтю створено 02.03.2026